

Абд Ельмонеїм Резек Абуржейла САМЕР**МЕХАНІЗМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО
КОМПРОМІСУ: ДОСВІД ДЕРЖАВ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Розглядаються поняття «політичний конфлікт» та «політичний компроміс». Описується взаємозв'язок між предметом і сферою виникнення конфлікту та можливостями його врегулювання за допомогою компромісу. Виокремлюються різновиди компромісу та їх застосування в контексті політичної практики держав Європейського Союзу.

Ключові слова: політичний конфлікт, політичний компроміс, вибори, референдум, угода.

Самер Абд Эльмонеїм Резек Абуржейла. Механизмы применения политического компромисса: опыт государств Европейского Союза

Рассматриваются понятия «политический конфликт» и «политический компромисс». Описывается взаимосвязь между предметом и сферой возникновения конфликта, а также возможностями его урегулирования с помощью компромисса. Выделяются разновидности компромисса и их применение в контексте политической практики государств Европейского Союза.

Ключевые слова: политический конфликт, политический компромисс, выборы, референдум, договор.

Samer Abd Elmoneim Rezek Aburzheila. The mechanisms of the application of political compromise: the experience of the states of the European Union

This article deals with notions «political conflict» and «political compromise». It describes the relationship between the subject and the sphere, in which conflict originated, with the possibilities of its solution in the form of a compromise. Also author indicates types of compromise and their application in the context of the political practices of the states of the European Union.

Key words: political conflict, political compromise, elections, referendum, agreement.

У науці існує велика кількість визначень поняття «політичний конфлікт», що пояснюється потужним розвитком такої сучасної галузі знань як політична конфліктологія. Варто навести деякі з них:

- екстремальний стан політичної дії тих чи інших інститутів, які представляють інтереси великих соціальних груп, як взаємне протиставлення різних політичних сил – з визначених питань і з визначеною інтенсивністю¹;

- зіткнення суб'єктів політики в їх взаємному прагненні реалізувати свої інтереси і цілі, пов'язані з досягненням влади або збереженням політичного статусу в суспільстві².

Також слід звернути увагу на думки щодо предмету політичного конфлікту. Російський вчений А. Здравомислов зазначає про його два рівні: 1) в масштабах всього політичного простору; 2) на рівні владних структур з приводу об'єму владних повноважень³. А. Кармін говорить, що предметом політичного конфлікту є влада⁴. Відповідно, можна зробити висновок, що політичний конфлікт є крайньою формою політичної дії індивідів, груп та інститутів, як суб'єктів політики, яка спрямована на завоювання, утримання та здійснення політичної влади.

Якщо говорити про поняття «політичний компроміс», то щодо його визначення також існує декілька підходів. А. Дмитрієв зазначає, що компроміс орієнтується на вирішення спірної проблеми спільними зусиллями сторін і, в основному, складається із взаємних поступок⁵. Такої думки притримуються А. Анцупов та А. Шипілов. Вчені наголошують на тому, що компроміс є стратегією виходу з конфлікту. Але його слід розрізняти в контексті вирішення та регулювання конфлікту. Перше передбачає самостійні дії суб'єктів, а другий – залучення третьої сторони⁶. А. Кармін навпаки вважає, що компроміс є стратегією поведінки в самому конфлікті⁷. Спільним у цих думках є те, що компроміс, як один із способів «зняття» конфлікту лежить в ньому самому. Варто зазначити, що він застосовується лише за умов очевидності проблеми, обмеженості ресурсів для подальшого продовження боротьби⁸, чіткого позиціонування суб'єктів⁹, однакового бачення проблеми¹⁰ та зіткнення інтересів різного порядку¹¹.

Таким чином, політичний компроміс – це один із способів врегулювання політичного конфлікту, який полягає у «знятті» предмету суперечки на невизначений час шляхом або відходу сторонами від своїх початкових позицій через низку взаємних поступок, або часткового задоволення їх інтересів.

На основі цього варто зазначити, що політичний компроміс, як дієвий спосіб врегулювання політичного конфлікту, можливий лише в демократичних суспільствах. Як зазначає А. Кармін, «в суспільстві зі стійкими демократичними традиціями право – це закріплені в суспільній свідомості, підтримані авторитетом суспільства правила, що гарантують свободу у виконанні визначених дій, у задоволенні визначених потреб»¹². В сучасних демократіях «правила гри» - є відображенням пануючих у суспільстві зразків поведінки в тій чи іншій політичній ситуації. Вони засвідчують наявність дискурсу в політичній системі, а також конституують сам процес розгортання конфліктів, роблячи можливим якщо не їхню повну ліквідацію, то хоча б вирішення чи врегулювання.

Залежно від результату традиційно виокремлюють конфлікти з нульовою, ненульовою та від'ємною сумою¹³. Перші мають наслідком виграш однієї й програш іншої сторони. Другі є прикладом задоволення інтересів всіх учасників. А треті демонструють програш як однієї, так й іншої сторони. В загальному контексті можна сказати, що результат перших пояснюється явищем капітуляції. Конфлікти з ненульовою сумою є прикладом консенсусу. А відповідно останні мають наслідком взаємне знищення (необов'язково фізичне) сторін. Але якщо розглядати дану типологію кризь призму вище зазначеного розуміння політичного компромісу, можна сказати, що нульова, ненульова та від'ємна сума можуть бути його результатами. Але якщо говорити про політичну практику держав Європейського Союзу, то варто зазначити, що перш за все при виборі того чи іншого механізму застосування політичного компромісу, сторони керуються саме можливістю вигоди для всіх сторін. Але мається на увазі не загальне задоволення інтересів та вимог кожного учасника конфлікту, а вироблення домовленостей, які будуть прийнятними для всіх у процесі здійснення поступок.

Традиційно політичні конфлікти поділяють на конфлікти цінностей, інтересів та ідентифікації (ідентичності)¹⁴. В основі даної типології лежить критерій предмету. Далі, слід зазначити більш вузький поділ, а саме за сферою виникнення політичні конфлікти поділяються на внутрідержавні та міждержавні¹⁵. Останні не будуть розглядатися в межах даної статті оскільки через свою специфіку

потребують окремого дослідження. Російський вчений А. Здравомислов виокремлює два види перших:

- між існуючою владою та суспільними силами, інтереси яких не представлені в структурі владних органів та інститутів, або представлені у вигляді заперечення й придушення цих інтересів;

- всередині існуючої влади (внутрішньовладний)¹⁶.

Власне в межах цих двох типологій вестиметься мова про механізми застосування політичного компромісу в державах Європейського Союзу. Оскільки природа та сфера розгортання конфлікту фактично «прописують» використання того чи іншого механізму втілення компромісу.

Слід зазначити, що конфлікти цінностей та ідентичності є характерними для авторитарних та перехідних суспільств, оскільки їхні політичні системи прагнуть до монізму (перші) або мають аморфний та невизначений характер (другі)¹⁷. Демократіям притаманні конфлікти інтересів, оскільки за умов політичного плюралізму та чіткої налагодженості політичних інститутів суперечки виникають виключно з питань здійснення влади, а не її поділу. Слід зазначити, що дане твердження відображає загальну практику, але його не варто абсолютизувати. Справа в тому, що й держави Європейського Союзу не забезпечені від виникнення конфліктів цінностей та ідентичності. Але, на відміну від авторитарних чи перехідних суспільств, їх врегулювання відбувається на основі політичного компромісу.

Фактично, зіставивши дві раніше згадані типології політичних конфліктів, можна отримати шість різновидів останніх. Почнемо розгляд з конфлікту цінностей між існуючою владою та суспільними силами. Як приклад, слід навести ставлення словацького соціуму до питання щодо легалізації одностатевих шлюбів. В червні 2014 року парламент республіки вніс зміни до конституції, що стосувалися визначення подружжя, як такого, що складається з чоловіка та жінки. Згодом було оголошено проведення референдуму за народною ініціативою який, як вважається, був спрямований на закріплення вище зазначеного рішення. Опитування відбулося 7 лютого 2015 року. На розгляд виборців виносилися 3 запитання: 1) Чи погоджуєтесь Ви, що лише зв'язок між одним чоловіком та однією жінкою може називатися шлюбом? 2) Чи погоджуєтесь Ви, що одностатеві подружжя чи групи не можуть всиновлювати та виховувати дітей?

3) Чи погоджуєтеся Ви, що школи не можуть вимагати від дітей брати участь в освіті, що стосується сексуальної поведінки чи етнораси, якщо діти чи їх батьки не погоджуються?¹⁸ Всі вони були схвалені більш ніж 90% виборців, що взяли участь у референдумі. Але він не був визнаний таким, що відбувся, оскільки явка склала лише 21,41% від потрібних 50%+1¹⁹. На перший погляд в даній політичній ситуації не вбачається компромісу, оскільки підписи для проголошення референдуму збирала організація «Альянс за сім'ю» за підтримки католицької церкви, а запитання мали негативний характер. Тобто в даному випадку ініціаторами проведення опитування стали симпатизанти діючої влади. Але якщо звернути увагу на реакцію деяких верств суспільства щодо референдуму, то можна зробити висновок, що до його оголошення конфлікт як такий дійсно існував, але перебував на латентній стадії. Власне невизнання опитування таким, що відбулося і є прикладом політичного компромісу. Його наслідком стало те, що зміни в конституції збереглися, але вони не отримали народної легітимації. Водночас прихильники одностатевих шлюбів змогли успішно бойкотувати референдум, але не домоглися забезпечення для себе виняткових прав. Таким чином, відбулося встановлення статус-кво, оскільки сторони не реалізували своїх головних інтересів і повернулися до ситуації, що передувала опитуванню.

Наступним є конфлікт інтересів між існуючою владою та суспільними силами. В даному випадку слід розглянути конституційний референдум у Люксембурзі, що відбувся 7 червня 2015 року. Всього було винесено три запитання: 1) Ви схвалюєте ідею, що народ Люксембургу від 16 до 18 повинен мати право добровільно реєструватися у списках виборців, щоб брати участь в якості виборця під час виборів до Палати депутатів, європейських виборів, муніципальних виборів та референдумах? 2) Ви схвалюєте ідею, що жителі без люксембурзького громадянства повинні мати право добровільно реєструватися у списках виборців, щоб брати участь в якості виборців під час виборів до Палати депутатів, за двох умов, що вони проживають в Люксембурзі принаймні 10 років і раніше брали участь в європейських та муніципальних виборах у Люксембурзі?

3) Ви схвалюєте ідею про обмеження в десять років максимального періоду коли хто-небудь може безперервно бути частиною

уряду (кабінету)?²⁰ При явці 87% виборці відхили всі запропоновані питання. В даному випадку конфлікт базується виключно навколо першого з них, оскільки зміна вікового цензу в сторону його зменшення може мати значні наслідки. Варто зазначити, що прем'єр-міністр Люксембургу Ксав'є Беттель закликав проголосувати «за». Фактично, конфлікт полягав у прагненні чинної влади розширити свій електорат за рахунок зменшення вікового цензу. Відповідно опозиційні сили і (як виявилось) значна частина суспільства не були зацікавлені в цих змінах. Таким чином, компроміс у даній ситуації полягає в тому, що уряд не втілює таке рішення через парламент, а виніс їх на референдум. Варто наголосити, що він мав консультативний характер.

Прикладом конфлікту ідентичності між існуючою владою та суспільними силами є конфлікт у Північній Ірландії. Він має довгу історію і полягає в протиставленні між урядом Великої Британії та північноірландськими ірредентистами. Вважається, що кінцем даного конфлікту стала Белфастська угода, яка була підписана представниками Об'єднаного Королівства та Республіки Ірландія (як третьою стороною конфлікту, що виступала на боці ірредентистів), а також визнана провідними політичними партіями Північної Ірландії. Фактично дане рішення є класичним прикладом політичного компромісу, оскільки сам конфлікт був оформленим, сторони визнавали себе як такими, мало місце однакове бачення існуючої проблеми та відбулася серія взаємних поступок. Також це підкреслюється тим, що конфлікт дійсно не був ліквідований, а перейшов у латентну стадію з інституційними кризами. Варто вказати конкретні поступки, які були здійснені урядом Великої Британії та організаціями північноірландських ірредентистів. Головною поступкою першого стало відновлення роботи Асамблеї Північної Ірландії – регіонального законодавчого органу. У свою чергу ірредентисти зобов'язалися роззброїтися протягом двох років з дня проведення референдуму серед населення Північної Ірландії щодо даної угоди²¹. Варто зазначити, що він мав місце 23 травня 1998 р. 94% виборців схвалило Белфастську угоду²². Таким чином, дану подію також слід віднести до політичного компромісу. Варто згадати й про такі пункти угоди як створення Виконавчого комітету (уряду Північної Ірландії), в якому порівно були представлені католики та протестанти.

станти, та Ради британських островів²³. Відповідно сторони брали на себе зобов'язання співпрацювати, що передбачає створення поля довіри між ними й у подальшому сприятиме підтриманню досягнутого компромісу. Лише варто зазначити, що конфлікт ідентичності в даному випадку не зникає, оскільки північні ірландці не перестають себе вважати такими, але він дозволяє їм поступово інкорпоруватися у британську політичну систему.

Тепер варто перейти до розгляду конфліктів всередині існуючої влади. Прикладом конфлікту цінностей у даній сфері є урядова криза у Швеції, яка відбулася в 2014 р. Її природа пояснюється особливостями процесу формування Ради Міністрів даної держави. У Швеції можливе створення уряду меншості, що й сталося після парламентських виборів 2014 р., внаслідок яких найбільшу, але недостатню для самостійного формування уряду, кількість мандатів отримала Соціал-демократична партія на чолі зі Стефаном Льовеном. Праві партії не володіли достатньої кількості місць для створення коаліції. Фактично, склалася ситуація, за якої коаліція була можлива лише за участі СДПШ. Тому тальман Риксдагу доручив їй вище згаданому лідеру сформувати уряд меншості. В даному випадку слід розуміти, що такий кабінет не має достатньої підтримки в парламенті, а тому існує велика ймовірність блокування урядової законодавчої ініціативи. Власне це й сталося після внесення Радою Міністрів законопроекту про бюджет, який не відповідав ідеологічним уподобанням опозиційних сил. Відповідно 3 грудня 2014 р. Риксдаг Швеції відхилив його. Таким чином, прем'єр-міністр оголосив дострокові вибори до парламенту на 22 березня 2015 р. Варто зазначити, що цього й прагнули представники опозиційної політичної партії «Шведські демократи», оскільки вони розраховували збільшити своє представництво з метою введення в майбутньому обмежень на імміграцію²⁴. Це підкреслює ціннісний характер внутрішньовладного конфлікту. Власне політичний компроміс відбувся після серії нападів на мечеті та синагоги на території Швеції наприкінці грудня. 27 числа цього ж місяця на спільній конференції лідерів п'яти парламентських партій було оголошено про ухвалення угоди. Відповідно до неї узгоджувалися питання щодо політичних розбіжностей та встановлювалося співробітництво²⁵. Це мало відображення у відмові від проведення дострокових виборів, що стало

поступкою з боку уряду, та у прийнятті бюджету за підтримки опозиційних партій.

Конфлікт між частиною депутатів парламенту Греції від політичної партії «СІРІЗА» та урядом Алексіса Ципраса є прикладом конфлікту інтересів всередині влади. 14 серпня 2015 р. законодавчий орган Греції підтримав план економічної допомоги з боку Європейського Союзу в обмін на реформи. Варто зазначити, що в ході голосування понад 40 депутатів від проурядової партії «СІРІЗА» не підтримали документ за ухвалення якого агітував прем'єр-міністр²⁶. Таким чином, уряд втратив більшість й 20 серпня Алексіс Ципрас пішов у відставку. Внаслідок цього конфлікт загострився й 25 депутатів вище згаданої партії вийшли з її складу та утворили нове політичне об'єднання під назвою «Народна єдність». Відповідно це дійсно призвело до втрати урядом більшості й президенту Греції після декількох формальних процедур довелося достроково припинити повноваження парламенту й оголосити нові вибори до нього, які й відбулися 20 вересня 2015 р. За їх результатами партія Ципраса знову отримала перемогу та в коаліції з «Незалежними греками» сформувала новий уряд. Політичний компроміс полягає в тому, що внаслідок проведення виборів було досягнуто рівноваги між законодавчою та виконавчою гілками влади. Оскільки після голосування, уряд Алексіса Ципраса фактично отримав легітимацію своєї політики, а депутати парламенту, надавши вотум довіри першому, визнали існуюче розташування політичних сил.

Останнім в межах даного розгляду є внутрішньовладний конфлікт ідентичності, прикладом якого є франко-фламандське протистояння в Бельгії. Воно також як й ірредентистський рух у Північній Ірландії має глибоке історичне коріння. Але з 2007 р. конфлікт почав поступово набирати свої оберти. Предметом суперечок став виборчий округ Брюссель-Халле-Вілворде. Його існування дозволяє на території Фламандського Брабанту (провінція Фландрії) формувати франкомовні муніципалітети й таким чином підривати її лінгвістичну єдність. Невирішеність даної проблеми призвела до відставки уряду Іва Летерма в квітні та позачергових виборів 13 червня 2010 р. Але після їх проведення питання не було зняте. Лише 15 вересня 2011 р. виборчий округ Брюссель-Халле-Вілворде був ліквідований²⁷. А 6 грудня уряд Елію ді Рупо розпочав свою діяльність.

Політичним компромісом стала підтримка франкомовними політиками ліквідації суперечливого округу в обмін на поступку з боку фламандського істеблішменту, а саме – створення коридору Брюссель-Валлонія шляхом приєднання до першого шести пільгово-французьких муніципалітетів. Дане рішення дозволило забезпечити нормальне функціонування не лише виконавчої влади, а й політичної системи Бельгії в цілому.

Таким чином, на прикладі досвіду врегулювання конфліктів у таких державах Європейського Союзу як Словаччина, Люксембург, Велика Британія, Швеція, Греція та Бельгія було з'ясовано, що вибір того чи іншого способу досягнення політичного компромісу залежить від предмету самого конфлікту, а також від сфери його розгортання. Відповідно, можна виокремити такі механізми застосування політичного компромісу:

- проведення референдуму за народної ініціативи;
- проведення референдуму за урядової ініціативи;
- укладення угоди після серії переговорів;
- досягнення усних домовленостей;
- проведення позачергових виборів (парламентських, президентських, муніципальних);
- внесення змін до існуючих «правил гри» (як приклад, до виборчої системи).

Варто зазначити, що можливість втілення та подальша дієвість вище зазначених механізмів залежить від довіри між сторонами та рівня їхньої політичної культури. За умов відсутності першої жоден із учасників не піде на поступки, оскільки остерігатиметься свого супротивника. У свою чергу відсутність елементарної поваги до ворога та готовності діяти в межах існуючого політичного та інституційного поля унеможливорює домовленість як таку. Варто зазначити, що компроміс, як засіб врегулювання політичних конфліктів, не є ідеальним, оскільки він не забезпечує їх остаточну ліквідацію. Але, як засвідчує досвід вище розглянутих держав Європейського Союзу, за умов наявності відповідного інституційного, політичного та культурного поля, адекватного сприйняття ситуації ворогуючими сторонами та готовністю співпрацювати й домовлятися, політичного компромісу можна досягнути навіть в конфлікті цінностей та ідентичності, які традиційно вважаються найскладнішими й такими, що

не піддаються остаточному вирішенню. Варто також зазначити про те, що доволі часто важливе місце у процесі вироблення політичного компромісу та вибору того чи іншого механізму його втілення має політична воля окремого суб'єкта. Оскільки, як засвідчує практика, компроміс стає можливим якщо з боку всіх сторін конфлікту існує запит на нього, але перший крок робить одна з них. Слід зазначити, що особливість досвіду держав Європейського Союзу в контексті застосування політичного компромісу полягає в тому, що в більшості випадків з пропозицією розпочати переговори або піти на дострокові вибори і т. і. виступає сторона, яка є сильнішою від свого опонента. Суб'єкти політичних конфліктів у даних країнах налаштовані не на тотальну перемогу над ворогом, а на взаємну вигоду, тобто на результат з ненульовою сумою. Таким чином забезпечується не лише врегулювання суперечностей, а й можливість та дієвість механізму застосування політичного компромісу.

1. Глухова А. В. Политические конфликты и кризисы. Консенсус и политические методы его достижения / А.В. Глухова // Государство и право. – 1993. – № 6. – С. 3. 2. *Конфліктологія*: підручник [Є. Д. Скулиш, С. А. Кузьмін, О. Р. Охременко, О. В. Шамара]. – К. : Видавничий дім «Артеку», 2015. – С. 213. 3. *Здравомыслов А. Г.* Социология конфликта: Россия на путях преодоления кризиса : учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / Здравомыслов А.Г.– М. : Аспект Пресс, 1995. – С. 169. 4. *Конфліктологія* / под ред. А. С. Кармина. – СПб. : Изд. «Лань», 1999. – С. 211. 5. *Дмитриев А. В.* Конфликтология : учеб. пособ. / Дмитриев А.В. – М. : Альфа-М, 2003. – С. 253. 6. *Анцупов А. Я.* Конфликтология : учебник для вузов / А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. – М. : ЮНИТИ, 1999. – С. 469. 7. *Конфліктологія* / под ред. А. С. Кармина. – С. 66. 8. *Дмитриев А. В.* Цит. работа. – С. 254. 9. *Лебедева М. М.* Политическое урегулирование конфликтов : учеб. пособие / Лебедева М.М. – М. : Аспект Пресс, 1999. – С. 20. 10. Там само. – С. 21. 11. Там само. – С. 34. 12. *Конфліктологія* / под ред. А. С. Кармина. – С. 219. 13. *Лебедева М. М.* Цит. работа. – С. 33-34. 14. *Конфліктологія* : підручник [Є. Д. Скулиш, С. А. Кузьмін, О. Р. Охременко, О. В. Шамара]. – С. 213. 15. Там само. – С. 215. 16. *Здравомыслов А. Г.* Цит. работа. – С. 169. 17. *Глухова А. В.* Цит. работа. – С. 13. 18. *Referendum 2015 – Final Results* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://volbysr.sk/en/tab01.html>. 19. Там само. 20. *Memorial Journal Officiel du Grand-Duche de Luxembourg*, В – N 66, 17 juin 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legilux.public.lu/adm/b/archives/2015/0066/b066.pdf>. 21. *The Belfast Agreement Text* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm>. 22. *The 1998 Referendums* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ark.ac.uk/elections/fref98.htm>

23. *The Belfast Agreement Text* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/docs/agreement.htm> 24. *Європа в 2014 году: возвращение призраков* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.com/russian/international/2014/12/141216_eu_2014_problems#orb-footer 25. *Swedish centre-left do eight-year deal with opposition to avert snap election* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reuters.com/article/2014/12/27/us-sweden-politics-poll-idUSKBN0K505120141227> 26. *Greece crisis: PM Alexis Tsipras quits and calls early polls* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bbc.com/news/world-europe-34007859> 27. *Pourquoi Flamands et francophones ont-ils accepté cet accord?* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lalibre.be/actu/politique-belge/pourquoi-flamands-et-francophones-ont-ils-accepte-cet-accord-51b8da11e4b0de6db9c32354>

Samer Abd Elmoneim Rezek Aburzheila. The mechanisms of the application of political compromise: the experience of the states of European Union

This article deals with notions «political conflict» and «political compromise». It describes the relationship between the subject and the sphere, in which conflict originated, with the possibilities of its solution in the form of a compromise. Also author indicates types of compromise and their application in the context of the political practices of the European Union.

Nowadays, there are many definitions of "political conflict" in political science. It is necessary to give some of them:

- extreme state of political actions of various institutions representing the interests of large social groups, as a mutual opposition of different political forces - the identified issues and a defined intensity;

- a clash of policy actors in their quest to realize their mutual interests and objectives related to achieving or retaining political power status in society.

Scientists describe two levels of political conflict: 1) across the entire political space; 2) at authorities on the scope of authority. All these definitions and understandings include one important thing. The subject of political conflict is power. So, we can conclude that the political conflict is an extreme form of political action of individuals, groups and institutions, as subject of policy, which aims at conquest and retention of political power.

Notion «political compromise» also has many definitions. A. Dmitriev notes that the compromise is focused on solving disputable problems by joint efforts of the parties and mainly consists of mutual concessions. A. Antsupov and A. Shepilov support this idea. Scientists emphasize that the compromise is the exit strategy from the conflict. A. Carmine contrary believes that compromise is the strategy of behavior in the conflict. Common to these thoughts is that the compromise as a way of "removal" of the conflict lies in himself. It should be noted that it is used only under conditions obvious problems of limited resources for further continuation of the struggle, a clear positioning of subjects, the same vision of problems and conflicts of interest different order.

Thus, we can conclude that a political compromise - is one way to resolve the political conflict that is "withdrawing" the subject of debate indefinitely by the parties or

departure from its initial position through a series of give or partial satisfaction of their interests.

Traditionally, political conflicts are divided into conflicts of values, interests and identification (identity). And the next two types of political conflicts describes the sphere and subjects which take part in it:

- between the current government and social forces whose interests are not represented in the structure of government bodies and institutions, or presented as a denial and suppression of interests;

- within the existing authorities.

Actually within these two typologies will be conducted on the mechanisms of the application of political compromise in the states of the European Union, such as referendum on popular initiative, referendum on government initiative, written and oral agreement, snap election (parliamentary, presidential and municipal) amendments to the voting system.

Key words: political conflict, political compromise, elections, referendum, agreement.

УДК 323.12

О. Ф. СЛОБОДЯН

ВОЄННА ПОЛІТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРИКЛАДНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Розкрито сутність, зміст, структуру, функції, суб'єктів та об'єктів воєнної політики. Вказано на специфіку воєнної політики держави. Наголошено на ускладненні воєнної політики в історичних умовах Нового та Новітнього часу. Акцентовано увагу на утриманні воєнною політикою чинника важливих соціально-політичних трансформацій в сучасних умовах.

Ключові слова: воєнна політика, воєнна політика держави, воєнна сила, мілітаризація, воєнно-політична діяльність, воєнно-політичний курс.

Слободян О.Ф. Военная политика: теоретические основы и прикладные интерпретации

Раскрыты сущность, содержание, структура, функции, субъекты и объекты военной политики. Указано на специфику военной политики государства. Отмечено осложнение военной политики в исторических условиях Нового и Новейшего времени. Акцентировано внимание на удержании военной политической фактора важных социально-политических трансформаций в современных условиях.

© СЛОБОДЯН Олег Феліксович – здобувач Центру перспективних соціальних досліджень Міністерства соціальної політики України та НАН України